

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Remissyttrande över betänkandet **Se barnet!**

(SOU 2017:6) Dnr Ju2017/01226/L2

Stockholms tingsrätt, som har granskat betänkandet utifrån de intressen som tingsrätten har att beakta, kan konstatera att utredningen har utfört ett gediget arbete och att betänkandet bör kunna läggas till grund för ändringar i lagstiftningen.

Tingsrätten ser särskilt positivt på utredningens förslag om att man i föräldrabalken ska lyfta fram föräldrarnas förmåga att ta ett gemensamt ansvar, i stället för föräldrarnas samarbetsförmåga. En reglering som den föreslagna framstår som mindre konflikt drivande än den nuvarande.

Tingsrätten ser även mycket positivt på utredningens förslag till ändrade forumregler, vilka skulle leda till ökad valfrihet för parterna.

Utredningens förslag framstår överlag som välgrundade och tingsrätten tillstyrker dessa, med undantag av vad som framgår nedan i fråga om sekretess utan frågeförbud vid medling samt partsställningen i mål om särskild förordnad vårdnadshavare. Därutöver har tingsrätten följande synpunkter.

Informationssamtal

Tingsrätten är positivt inställd till förslaget och ser detta som ett steg i rätt riktning, men vill göra följande tillägg.

Tingsrätten skulle föredra att gå ett steg längre för att i än större utsträckning undvika att föräldrar processar i domstol om sina barn. Enligt tingsrättens uppfattning borde huvudregeln därför vara att parterna inte endast ska få den information som utredningen föreslår utan även ska delta i samarbetsamtal innan ett tvistigt yrkande kan framställas i domstol.

Eftersom det ofta framstår som en tillfällighet vem av föräldrarna som först framställer ett yrkande, varefter den andra ofta framställer egna yrkanden, anser tingsrätten att kravet på informationssamtal för att få framställa egna tvistiga yrkanden som huvudregel även ska gälla den andra föräldern.

Trots tingsrättens positiva inställning till kravet på informationssamtal kan vissa svårigheter vid den praktiska handläggningen av målen förutses, som en följd av att kravet ska utgöra en processförutsättning. Som exempel kan nämnas att stämning kan komma att utfärdas i en viss del av ett mål samtidigt som det utfärdas ett föreläggande om att komplettera talan avseende informationssamtal i en annan del (t.ex. i mål om äktenskapsskillnad där yrkande om vårdnad framställs). Att informationssamtalet ska vara en processförutsättning kan i vissa fall också få negativa konsekvenser för den materiella prövningen, t.ex. om tingsrätten i ett mål om äktenskapsskillnad ska pröva ett yrkande om kvarboenderätt men har behövt avvisa ett samtidigt framställt yrkande om barns boende.

Ett yrkande som, utifrån barnets bästa, framstår som angeläget att pröva skyndsamt bör aldrig avvisas med hänvisning till att den yrkande föräldern inte har deltagit i informationssamtal. Det bör i sådana fall anses föreligga särskilda skäl att inte behöva delta i informationssamtal.

Tanken är således att informationssamtalen ska vara en processförutsättning, men om stämning väl har utfärdats ska tingsrätten därefter inte kunna ändra sitt ställningstagande. Om käranden har påstått sig ha särskilda skäl att inte delta i informationssamtal och tingsrätten har godtagit det ska svaranden således inte, första gången han eller hon för talan i målet, kunna invända att det inte föreligger några sådana särskilda skäl som käranden påstått. Tingsrätten instämmer i att en ”process i processen” bör undvikas, men det bör belysas hur detta förhåller sig till rättegångsbalkens bestämmelser om rättegångshinder och möjligheterna att klaga på ett sådant beslut.

Tingsrätten vill påtala vikten av att man vid informationssamtalen även informerar föräldrarna om gällande forumbestämmelser. Det gäller särskilt om de ändrade forumregler som utredningen har föreslagit genomförs. Detta med anledning av att många, av slentrian eller bristande kunskap, väcker talan vid Stockholms tingsrätt trots att det vore både bekvämare och mer kostnadseffektivt för parterna att väcka talan vid annan domstol. Av samma skäl gör svaranden ofta inte någon foruminvändning, även om så vore möjligt och till fördel för parterna.

Sekretess men inte frågeförbud vid medling

Enligt tingsrättens uppfattning blir sekretessen alltför urholkad, och tämligen meningslös, om den inte kompletteras med ett frågeförbud. Den anmälningsskyldighet enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen som även omfattar medlare bör vara tillräcklig för att garantera skydd för ett barn som far illa e.d.

Sekretess jämte frågeförbud bör gälla inte bara för uppgifter som parter lämnar, utan även för uppgifter som ett barn lämnar till en medlare. En sådan sekretess bör gälla utan att det görs något förbehåll om det från barnets eller dess vårdnadshavares sida. Det är angeläget att ett barn kan tala öppet med en medlare, utan att behöva känna oro för att drabbas negativt på grund av vad som framförts.

Tillfällig vårdnadshavare

Tingsrätten har inte någon erinran mot att en tillfällig vårdnadshavare ska kunna förordnas, men har följande kommentarer i denna del.

Tanken är, som tingsrätten har uppfattat utredningen, att en tillfällig vårdnadshavare vid behov snabbt ska kunna förordnas. Eftersom en ansökan om tillfällig vårdnadshavare ska handläggas som ett tvistemål kan dock det processuella regelverket medföra att det inte blir något särskilt snabbt förfarande, såsom exempelvis är fallet med särskild företrädare för barn som handläggs som ett ärende. I ett tvistemål ska stämning utfärdas och delges svaranden, som därefter måste ges viss tid att inkomma med svaromål. Det kan antas att svaranden ofta kommer att vara frihetsberövad (i Sverige) och därmed enkel att delge, men det kan också förekomma fall där svaranden är svårdelgiven och/eller finns utomlands. Efter misslyckat delgivningsförsök ska då en god man förordnas för att bevaka svarandens intressen. Det innebär att det kan bli en viss tidsutdräkt innan en tillfällig vårdnadshavare kan förordnas.

För att i möjligaste mån skynda på förfarandet bör socialnämnden till sin ansökan bifoga den utredning som finns tillgänglig så att tingsrätten inte behöver inhämta något s.k. snabbyttrande. På så sätt bör ett interimistiskt beslut kunna meddelas så snart svaromål har inkommit, eller tiden för svaromål har gått ut.

Det bör ankomma på socialnämnden att i ansökan om stämning föreslå en lämplig person som är villig att åta sig uppdraget som tillfällig vårdnadshavare. Personen bör vara beredd på att uppdraget kan komma att bestå under en längre tid, även om avsikten är att det fortsatta förfarandet, inklusive en ny process om förordnande av särskilt förordnad vårdnadshavare, i möjligaste mån bör hanteras skyndsamt (jfr. tingsrättens synpunkt på partsställningen nedan). Med tanke på de höga krav på erfarenhet, lämplighet och personlig mognad som måste ställas på de personer som kan komma i fråga som tillfälliga vårdnadshavare bör det vara tillräckligt att i lagtexten ange ”advokat eller annan...”.

Förälderns ställning som part

Tingsrätten delar inte utredningens uppfattning om att socialnämnden och den tillfällige vårdnadshavaren bör vara parter i det påföljande målet om förordnande av särskilt förordnad/-e vårdnadshavare. Även om föräldern/föräldrarna genom förfarandet med tillfällig vårdnadshavare inte längre är vårdnadshavare för sitt barn är förälder/tidigare vårdnadshavare alljämt den som berörs på sådant sätt att han, hon eller de bör finnas på svarandesidan i målet. Det kan medföra att processen inte blir så snabb som utredningen har avsett, men med tanke på de ingripande konsekvenser som ett förordnande om särskilt förordnad vårdnadshavare kan få för en familj kan det inte uteslutas att en reglering utan någon förälder som part skulle strida mot artikel 8 i EKMR. Det kan också antas att det inte föreligger något egentligt motpartsförhållande mellan socialnämnden och den tillfällige vårdnadshavaren. Den sist nämnde kan möjligen vara part vid sidan om den tidigare vårdnadshavaren, alternativt ges tillfälle att yttra sig i målet om särskilt förordnad vårdnadshavare.

Nya forumregler

Tingsrätten anser att det ur processekonomisk synvinkel vore bra om det vid sidan av Stockholms tingsrätt som reservforum fanns ett motsvarande reservforum i norra respektive södra delen av landet. Det skulle minska såväl kostnader som olägenheter för parter, ombud och andra som behöver resa till tingsrätten för sammanträden och förhandlingar, och följaktligen även minska kostnaderna för rättshjälp.

Vårdnads-, boende- och umgängesutredningar inom fyra månader

Fyra månaders utredningstid framstår i och för sig som väl avvägt och är också den tid som tingsrätten vanligtvis anger när det förordnas om utredning. Det är dock mera regel än undantag att det begärs anstånd från socialnämndens sida. En uppstyrning genom stramare reglering skulle kunna bidra till att tiderna hålls i större utsträckning, men tingsrätten förutser att det även fortsättningsvis kommer att behövas längre tid i många fall. Från tingsrättens sida ser vi hellre att den utredning som levereras är fullständig och håller hög kvalitet, även om det medför en månads förlängd utredningstid, än att utredningen är bristfällig.

Det kan i sammanhanget tilläggas att det för tingsrättens del inte är nödvändigt att utredarna lägger ned avsevärd tid på att redogöra för föräldrarnas uppfattning i olika avseenden, eftersom detta ändå kommer till tingsrättens kännedom vid en förhandling. Utredarna bör däremot lägga stor vikt vid sin analys och bedömning.

Övrigt

Vid Stockholms tingsrätt är det inte ovanligt att en av parterna har skyddade personuppgifter och den andre bor i utlandet. Det förekommer också att båda parter har skyddade personuppgifter. I dessa situationer har tingsrätten ofta stora problem att få utredningar utförda, liksom att få någon lämplig socialnämnd att ställa upp med umgängesstöd. Det är därför mycket angeläget att det utreds vidare hur ansvaret mellan socialnämnderna ska fördelas i dessa fall (se utredningen s. 417).

Detta yttrande har beslutats av lagmannen Gudrun Antemar, chefsrådmannen Karin Kussak samt rådmännen Ann-Sofie Bexell och Monica Ericsson, föredragande.

Gudrun Antemar

Monica Ericsson